



Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü
Güvenlik Bilimleri Dergisi, Kasım 2021, Cilt:10, Sayı:2, 397-424
doi:10.28956/gbd.1028636

Gendarmerie and Coast Guard Academy
Institute of Security Sciences
Journal of Security Sciences, November 2021, Volume:10, Issue:2, 397-424
doi:10.28956/gbd.1028636

Makale Türü ve Başlığı / Article Type and Title

Araştırma / Research Article

2001 Sonrası NATO'nun Terörizmle Mücadele Unsur, Araç ve Politikalarının Küresel Güvenliğe Etkisi

Impact of NATO's Counter Terrorism Elements, Tools and Policies on Global Security after 2001

Yazar(lar) / Writer(s)

1- GÜNGÖR ŞAHİN, Doç.Dr., Milli Savunma Üniversitesi, Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (ATASAREN), Strateji ve Güvenlik Araştırmaları Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, gsahin@msu.edu.tr, ORCID.:0000-0001-6296-8568.

2- Rabia GÜNGÖRSEN, Milli Savunma Üniversitesi, Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (ATASAREN), Güvenlik Araştırmaları Programı Yüksek Lisans Öğrencisi, r.gngrsn@gmail.com, ORCID.:0000-0002-1422-9338.

Bilgilendirme / Acknowledgement:

-Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar:

-Makalemizde etik kurulu izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektiren bir durum yoktur.

-Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

Bu makale Turnitin tarafından kontrol edilmiştir.

This article was checked by Turnitin.

Makale Geliş Tarihi / First Received : 12.03.2021

Makale Kabul Tarihi / Accepted : 06.07.2021

Atıf Bilgisi / Citation:

Şahin G., Güngörsen R. (2021). 2001 Sonrası NATO'nun Terörizmle Mücadele Unsur, Araç ve Politikalarının Küresel Güvenliğe Etkisi. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 10(2), ss.397-424, doi:10.28956/gbd.1028636

2001 SONRASI NATO’NUN TERÖRİZMLE MÜCADELE UNSUR, ARAÇ VE POLİTİKALARININ KÜRESEL GÜVENLİĞE ETKİSİ

Öz

Çalışmanın amacı Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü’nün (NATO) 2001 sonrası terörizmle mücadeledeki unsur, araç ve politikalarını incelemektir. Bu çalışma yetmiş iki yıldır kolektif savunma, kriz yönetimi ve işbirliğine dayalı güvenlik anlayışı kapsamında varlığını sürdüren NATO’nun terörizmle mücadele stratejileri ile uluslararası sistemdeki etkisini nasıl koruduğunu anlamak adına önem arz etmektedir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış ve İttifak zirve bildirimleri ve terörizmle mücadele konseptleri ile mevcut literatürden istifade edilerek incelenmiştir. Çalışmanın bulguları; “11 Eylül saldırıları sonrasında İttifak bir dönüşüm geçirmiş ve terörizmle mücadele için yeni unsur, araç ve politikalar oluşturmuştur. NATO, ittifak üyeleri arasında müşterek bir bakış açısı oluşturduğu takdirde ulus ötesi terörizm ile mücadeleye, uluslararası barış ve istikrara daha fazla katkı sağlamaya devam edecektir.”

Anahtar Kelimeler: Güvenlik, Konsept, NATO, Strateji, Terörizm.

IMPACT OF NATO’S COUNTER TERRORISM ELEMENTS, TOOLS AND POLICIES ON GLOBAL SECURITY AFTER 2001

Abstract

The aim of the study is to examine the elements, tools and policies of the North Atlantic Treaty Organization (NATO) in the fight against terrorism after 2001. This study is important in order to understand how NATO, which has been operating within the scope of collective defense, crisis management and cooperative security understanding for seventy-two years, maintains its influence in the international system with its counter-terrorism strategies. The qualitative research method was employed in the study and the alliance summit declarations and the concepts of combating terrorism and the existing literature were referred to. Findings of the study; “After the 9/11 attacks, the alliance underwent a transformation and created new elements, tools and policies to combat terrorism. NATO will continue to contribute more to the fight against transnational terrorism and to international peace and stability if it creates a shared perspective among alliance members.”

Keywords: Security, Concept, NATO, Strategy, Terrorism.

GİRİŞ

1989 yılının Aralık ayında Batı Blok'u lideri H.W. Bush ve Doğu Blok'u lideri Mihail Gorbaçov Malta Zirvesi'nde bir araya gelerek Soğuk Savaş'ın sona erdiğini deklare etmişlerdir (<https://www.history.com/topics/cold-war/bush-and-gorbachev-declare-end-of-cold-war-video>). Soğuk Savaş sonrasında küreselleşmenin hızlanması ile güvenlik tehditleri de ulusal hudutları aşmış hem insanlığa hem de uluslararası güvenlik ve barışa karşı en büyük tehditlerden birisi olan terörizm ulus ötesi bir hal almıştır.

Hiç kuşkusuz, insanları terörizm ve diğer tehditlerden koruma görevi uluslararası sistem içindeki başat aktör olan devlete ait olduğu gerçeği değişmemiştir. Küreselleşme ile sorunların ulus ötesi hal alması sonucu asimetrik tehditlerden terör eylemlerinin artması ve yeniden şekillenen uluslararası sistemde dini, etnik, mezhepsel sebepler ile vuku bulan çatışmaların önüne geçmek / mücadele etmek için NATO gibi askeri ve siyasi yapılı örgütlere de ihtiyaç duyulduğu görülmüştür (Karaosmanoğlu, 2012, s. 20). Diğer taraftan, küreselleşme ile birlikte ulaşım ve bilgi teknolojilerinde kaydedilen ilerleme ve yenilikler terörizmin yapısını da büyük ölçüde etkilemiş ve terör örgütleri amaçlarına ulaşmak için bu yenilik/teknikleri kullanmıştır. Yerkürenin herhangi bir köşesinde ve hızlı şekilde gerçekleşen terör eylemlerinin yaşanmasıyla terörizmin yeni formu olarak ulus ötesi terörizmin ortaya çıktığı görülmektedir (Mekaj, 2020, ss. 5003-5004). Bu sebeple, NATO etkisi ve yıkıcılığı artan yeni terörizm tehdidine karşı bünyesindeki terörizmle mücadele stratejilerini ve kurumlarını revize etmekte, gerektiğinde yeniden oluşturmaktadır.

Bu çerçevede, küreselleşmeyle birlikte devletlerin stratejik tehdit algılamaları değişmiş ve uluslararası güvenlik ortamı kompleks bir görünüm kazanarak tehdit ve riskler asimetrik bir boyut kazanmıştır (Karaosmanoğlu, 2012, ss. 17-18). Bu noktada, 1990'lı yıllar ile birlikte akademik ortamda yeni terörizm kavramı ortaya atılmaya başlanmış ancak 11 Eylül saldırıları sonrasında yeni terörizm tanımlaması akademik çevrenin çok ötesine geçerek uluslararası bir kullanım kazanmıştır (Gofas, 2012, s. 18).

Bu bağlamda, eski ile yeni terörizm arasındaki farkların bir kısmı aşağıdaki tabloda görülmekte olup ikisi arasında çok keskin ayrımlar bulunması dikkat çekmektedir. Eski ile yeni terörizmin örgütsel yapısı, motivasyon araçları ve etki alanları bakımından büyük farklılıklar söz konusudur.

Tablo-1. Eski ve Yeni Terörizm Karşılaştırması (Gofas, 2012, s. 21).

	Eski Terörizm	Yeni Terörizm
Örgütsel Yapısı	Hiyerarşik	Ağ bağlantılı
Operasyonel Alanı	Ülkesi içinde (bölgesel yönelim)	Ülke dışında (ulus ötesi yönelim)
Motivasyonu	Politik / Milliyetçi İdeoloji	Dini Fanatizm
Taktikleri	Kısıtlı Şiddet	Aşırı Şiddet
Vestfalyan Sisteme Karşı Tutumu	Sistemi Onaylayan	Sistemi Tehdit Eden

Yeni terörizm olarak adlandırılan tehdit, ulusal hudutları aşması sonucu çok tehlikeli hale gelmiş, bu durumla etkin bir şekilde mücadele etmek ve ittifak üyelerinin güvenliğini arttırmak gayesi ile NATO, politik ve askeri bir dönüşüm sürecine girmiştir. Allen G. Sens'in NATO'nun politik dönüşümünü incelediği çalışmasında vurguladığı üzere, NATO Soğuk Savaş sonrası dönemde ortaya çıkan çok çeşitli güvenlik tehditlerinden biri olan terörizmin ulus aşırı bir hal alması sebebiyle ittifakın mevcut tehdit ve risklerle efektif bir şekilde mücadele etmek için Avrupa-Atlantik coğrafi alanından çıkarak ittifaka dâhil olmayan ülkeler ile hem küresel hem de bölgesel anlamda ortaklıklar kurma gayreti içine girmesi gerektiğini belirtmiştir (Sens, 2006: <https://www.nato.int/docu/review/2006/issue4/turkish/analysis3.html>).

Makalenin genel çerçevesini, 1990'lı yıllarla birlikte ivme kazanan küreselleşme sonucunda terörizmin ulusal sınırları aşarak uluslararası bir boyut kazanması, neo-realist paradigma kapsamında devletlerin güvenliklerini sağlamak için katıldıkları kolektif savunma örgütlerinin yeni tehditler karşısındaki davranışları oluşturmaktadır. Bu çalışmanın amacı, yetmiş iki yıldır varlığını koruyan en büyük kolektif savunma ve güvenlik örgütü olan NATO'nun terörle mücadele unsurlarının, araç ve politikalarının küresel güvenliğine olan etkisini incelemektir. Bu maksatla, NATO'nun gerçekleştirdiği zirvelerde aldığı kararlar çerçevesinde terörizmle mücadele için yayımladığı doktrin ve ilgili belgeler, operasyonlar ve kurumlarının entegrasyon süreci incelenecektir.

Çalışma kapsamında cevap aranacak sorular şu şekildedir. NATO bünyesinde icra edilen terörizmle mücadele operasyonlarının neorealist paradigma açısından uluslararası güvenliğe etkisi araştırılacaktır. NATO'nun 2001 sonrası terörizmle mücadele operasyonları icra ederken bünyesinde oluşturduğu eylem planları ile askeri doktrinlerinin kapsamı ve içeriği incelenecektir. NATO'nun 2011 sonrası terörizmle mücadele eylem planları ve zirvelerinde aldığı kararların neler olduğu ve terörle mücadele operasyonları icra eden müşterek kuvvetlerinin içinde hangi devletlerin yer aldığı araştırılacaktır. Çalışma, NATO'nun Soğuk Savaş sonrası

terörizmle mücadele eylem planları, istihbarat kurumlarının incelenmesi, gerçekleştirdiği zirvelerde terörizmle mücadele kapsamında aldığı kararlar ve icra ettiği operasyonlar ile sınırlıdır.

Çalışmada; ittifakın ulus aşırı terörizm tehdidine karşı eylem planları ve askeri doktrinler oluşturduğu, istihbarat ve terörizmle mücadele kurumlarının entegrasyonunu sağlamaya çalıştığı varsayılmaktadır. Çalışma; “NATO, 2001 sonrası terörle mücadele için oluşturduğu kurum ve geliştirdiği stratejiler ile müttefikler arasında müşterek bakış açısı oluşturacak, sahadaki askeri varlığını ve istihbarat kurumlarını revize ederek terörizmle mücadeledeki başarısını artıracak ve küresel güvenlik ortamına katkı sunacaktır.” hipotezini savunmaktadır.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Analitik yapının ortaya koyulduğu giriş bölümünden sonra birinci bölümde, 11 Eylül saldırılarından itibaren 2010 yılına kadar ittifakın terörizmle mücadele amacıyla oluşturduğu eylem planları ve gerçekleştirdiği zirvelerde aldığı kararlar araştırılacaktır. İkinci bölümde ise 2011 Arap Baharı'ndan itibaren 2020 yılına kadar ittifakın terörizmle mücadele araçları, eylem planları ve zirve deklarasyonlarında aldığı kararlar araştırılacaktır. Sonuç bölümünde ulaşılan bulgular ortaya koyularak değerlendirilecektir.

Çalışmanın kuramsal çerçevesini, Kenneth Waltz tarafından 1979 kaleme alınan “*Theory of International Politics*” adlı kitabında açıkladığı neorealizm (yapısal realizm) teorisi oluşturmaktadır. Kenneth Waltz birbirinden farklı politik yapılara sahip devletlerin uluslararası konjonktürde benzer eylem ve davranışlar sergilemesinin sebebini yapı kavramı ile ilişkilendirmektedir. Devletlerin kendi iç politik sistemlerinde esas prensip hiyerarşi olmasına rağmen uluslararası sistemin esas prensibi anarşidir. Küresel alanda başat aktör olan devletlerin birbirlerine kıyasla ideolojik yahut politik farklılıkları olmasına rağmen vuku bulan benzer olaylarda benzer stratejiler geliştirmesinin kaynağı uluslararası yapıdır (Arı, 2013, s. 157).

Neorealizm, uluslararası sistemde devleti ana aktör olarak kabul etmekte ve diğer aktörleri ikincil olarak tanımlamaktadır. Diğer taraftan, anarşik uluslararası sistemde devletler diğer devletlerin güç ve kapasitesinden endişe/kuşku duymaktadır. Bu kapsamda, devletler kendi kaynaklarını kullanarak iç denge (*internal balancing*) yahut ortak çıkarları paylaştığı diğer devletler ile dış denge (*external balancing*) kurma suretiyle ittifak kurabilirler. Neo-realizm teorisine göre, uluslararası anarşik sistemde varlığını sürdürmeye çalışan devletler, düşmanlarına karşı savunma alanında yaptıkları ittifakları güvenliklerini sağlamanın bir yolu olarak görmektedir. Bu bağlamda bir diğer mühim husus ise ortak bir düşmanın varlığı ve tehlikenin büyüklüğüdür. Ortak tehdidin varlığı ne

kadar büyükse ittifak da o kadar büyük ve uyumlu olacaktır. Neo-realistler, her ne kadar bir savunma örgütüne dâhil olmanın bedeli olduğunun farkında olsalar da ittifakların saldırıya uğrama olasılığını azalttığına inanmaktadırlar. Keza neorealizm, devletlerin kendilerine karşı gerçekleşecek herhangi bir saldırı durumunda içinde bulunduğu savunma ittifakı sayesinde daha fazla güç elde edeceğini varsaymaktadır (Hellman ve Wolf, 1993, ss. 10-11).

Bu çerçeve itibarıyla, uluslararası anarşik ortamda asimetrik doğası ile yeni terörizmin devletler üzerinde sistemik etkisi mevcuttur. Yeni terörizmin küresel etkileri olduğu için devletlerin davranışlarını etkilemekte ve ortak bir tutum göstermeye zorlamaktadır. Çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturan neorealizm kapsamında kolektif savunma, kriz yönetimi ve işbirliğine dayalı güvenlik anlayışı ile varlığını sürdüren NATO; yeni terörizm ile mücadele için ittifakın işbirliği kültüründen ve yeteneklerinden yararlanarak ortak bir bakış açısı oluşturmaya çalışmaktadır. Fakat NATO üyelerinin ortak bir terörizm tanımı olmaması ve her üye devletin terör örgütlerine aynı tavrı sergilememesi ittifak dâhilinde uyumsuzluk oluşturmaktadır. Bu bağlamda, NATO üyesi Türkiye için terör örgütü olan “PYD / YPG”nin diğer NATO üyeleri tarafından terör örgütü olarak tanımlanmaması ortak bir düşman tanımlamasını güçleştirmektedir. Fakat yetmiş iki yıldır yeni tehditler karşısında kendini kolektif savunma, kriz yönetimi ve işbirliğine dayalı güvenlik anlayışı kapsamında dönüştürebilen örgüt, bu ilkeler ile mümkün olduğunca ortak bir davranış sergileyebilir.

Bu çalışmanın ana iskeletini oluşturan kaynaklardan “NATO Terörizmle Mücadele Askeri Konsepti (*Military Concept for Counter-Terrorism MC 0472/1*)”, NATO’nun terörizmle mücadelesinde bir mihenk taşı olmakla beraber askeri rolünün ilkeleri ve terörle mücadele operasyonları için yol haritası olmuştur. Belgede 3 ilke üzerinde durulmuştur: 1) Farkında Olma: Terörizmle mücadele etmek için gerekli bilgi, istihbaratın doğru değerlendirilmesi ve erken tespitini kolaylaştırmak için uyarı sistemlerinin güçlendirilmesidir. 2) Yetenekler: NATO’nun mevcut yeteneklerinin (hava, kara, deniz) geliştirilmesi ve etkin mücadelesi için uzmanlık ve uygulama alanlarındaki bilgisini paylaşmaktır. 3) Angajman: Terörizmle mücadelesinin etkin ve güçlü olarak sürdürülmesi için hem kendi bünyesinde hem de uluslararası kuruluşlar ile işbirliğini geliştirmektir (North Atlantic Military Committee, MC 0472/1, 2016).

Ali Karaosmanoğlu, “NATO’nun Dönüşümü” adlı eserinde ise küreselleşmenin ivme kazanmasıyla beraber terörizmin ve çatışmaların asimetrik bir şekilde vuku bulduğunu ve devletlerin güvenliklerini sağlamak için kolektif işbirliklerine ihtiyacı olduğunu vurgulamıştır. Ek olarak, ittifak üyelerinin farklı güvenlik algılamalarının olduğunu belirtmiş ve ittifak üyelerinin kolektif savunma ilkesi

özelinde farklı beklentileri olduğunu vurgulamıştır (Karaosmanoğlu, 2012, ss. 20-58)

Levent Yiğittepe “NATO Güvenlik Politikaları ve Terörle Mücadele Stratejileri” adlı kitabından ise ittifak üyelerinin tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi ortak bir terörle mücadele anlayışları olmadığını, NATO'nun ileriki dönemlerde uluslararası terörizmle mücadelesine güçlü ve etkin bir şekilde devam edebilmesi için kendisini sürekli yenilemesi gerektiğini vurgulamıştır (Yiğittepe, 2017, ss. 117-120).

Renée de Nevers “NATO's International Security Role in the Terrorist Era” adlı çalışmasında terörizmle mücadelede çok taraflı işbirliğinin önemine değinmiş ve NATO'nun Afganistan ve Akdeniz bölgelerindeki misyonlarının terörizmle mücadeleye olan katkısının önemli olduğunu belirtmiştir. Diğer taraftan, ittifaka üye ülkelerin terörizmin büyük bir tehdit olduğuna dair ortak bir tavır almalarına rağmen NATO'nun teröristlere karşı çok yönlü mücadeledeki fiili rolünün daha küçük olduğu ifade edilmiştir. Çalışmada, ABD'nin terörü ulusal güvenlik problemi olarak tanımladığını ve NATO'nun ABD'nin terörizmle mücadele çabasında büyük ölçüde destekleyici rol oynadığı iddia edilmektedir (Nevers, 2007, ss. 34-35).

Butch Bracknell “NATO Approaches in Response to ISIL and International Terrorism” adlı çalışmasında uluslararası terörizmin NATO'yu ve üye devletleri tehdit ettiğini ve ittifakın uluslararası terörizmi tehdit olarak algıladığı vurgulanmaktadır. Diğer taraftan, ittifak bünyesindeki bazı devletlerin terörizmi askeri, iktisadi, siyasi ve diplomatik yollarla çözülebilecek bir sorun olarak görürken bazı üye devletlerin özellikle Avrupalıların ise terörizmle mücadelede askeri gücü diğer devletlere kıyasla önemsizleştirdiği ifade edilmiştir. İttifakın mutabakata dayalı bir yapı olması nedeniyle askeri gücünü ortaya koymak için yeni yollar aradığını ve terörle mücadelede askeri yeteneklerini dolaylı olarak kullanmayı benimsediği belirtilmiştir (Bracknell, 2016, ss. 417-418).

Juliette Bird “NATO's Role in Counter-Terrorism” adlı çalışmasında NATO'nun tarihsel bir perspektif ile terörizmle mücadele eylemleri incelenmiştir. Çalışmada, 2012 yılındaki Şikago Zirvesi'nde Devlet ve Hükümet Başkanları tarafından onaylanan ittifakın Terörizmle Mücadele Politika İlkeleri'ne değinilmiştir. Diğer taraftan, NATO'nun varlığının ittifaka üye devletler için yararlı olduğu ve ittifakın potansiyelinin mevcut olduğu vurgulanmıştır. Tüm bunlara ek olarak, NATO'nun terörizmle mücadele etmek için kendisini geliştirdiği ve ileriki dönemlerde de kapasitesini geliştirmeye odaklanması gerektiği vurgulanmıştır (Bird, 2015, ss. 63-68).

Jamie Shea “NATO and Terrorism” adlı çalışmasında ittifakın uluslararası terörizmle mücadelede de bazı önemli yapılar sunduğunu belirtmiştir. İlk olarak, ittifakın demokratik devletlerden oluşan ve büyüyen yapısı üzerinde durmuştur. Bu bağlamda, ittifaka üye katılımı arttıkça sorumlulukların paylaşımının ve icra edilen eylemlerin meşruiyetinin artacağı ifade edilmiştir. Diğer taraftan ittifakın, birlikte çalışabilir kuvvetlere ve değiştirebilen karargâhlara sahip olmasının önemli olduğuna değinmiştir (Shea, 2008, s. 36).

1. 11 EYLÜL 2001 TERÖR SALDIRILARI - 2010 NATO TERÖRİZMLE MÜCADELE ARAÇ VE YÖNTEMLERİ

1990 yılında gerçekleşen Londra Zirvesi iki kutuplu sistemin son bulmasıyla mevcudiyeti sorgulanmaya başlanan NATO için önem arz etmektedir. Avrupa coğrafyasındaki neo-liberal teorinin destekçileri ittifakın varlığının gerekli olduğunu ve küresel barış ortamına katkı sağladığını savunurken realist düşünürler ittifakın varlığının gereksiz olduğunu savunmaktaydılar. 1990’lı yıllardaki konjonktür bu şekilde seyrederken neo-liberal bakış açısına sahip düşünürlerin ifade ettiği üzere ittifakın işbirliğine ve barışa katkı sağladığı düşüncesi zirveye yansımış ve ittifak mevcudiyetini sürdürmeye devam etmiştir (Şahin, 2015, ss. 165-168). 1991 yılındaki Roma Zirvesi’nde deklare edilen Stratejik Konsepti’nde, ittifak devletleri her on yılda bir uluslararası gündemi analiz ederken terörizmin kayda değer bir tehdit olduğundan bahsetmiş, ancak ittifakın öncelik listesinde en alt sıraya yerleştirmiştir. İttifakın 1999 yılında Washington Zirvesi’nde deklare edilen Stratejik Konsepti’nde ise üye devletlerde ve yerkürenin farklı alanlarında meydana gelen saldırılar nedeniyle terörizm genel anlamda yüksek öncelikli bir gündem haline getirilmiştir (Bird, 2015). Burada şuna işaret edilmelidir ki, ittifak 1999 tarihli Stratejik Konsepti’nde terörizmi “güvenlik riski” olarak tanımlamıştır (Karaosmanoğlu, 2012, s. 24).

İttifak, 2001 yılına kadar terörizm tehdidini güvenliğine yönelik birincil tehdit olarak kabul etmesine rağmen 11 Eylül saldırıları sonrası keskin bir düşünce değişikliği gerçekleşmiştir (Quanten, 2019, s. 1). Bu kapsamda, 11 Eylül saldırıları sonrası Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Başkanı Bush’un kendi deyimiyle teröre karşı savaş söylemi sonucu terörizm olgusu ittifakın gündemine de ilk sırayı almış ve tarihte ilk kez 5. Madde gereği kolektif savunma ilkesi hayata geçirilmiştir.

Kuzey Atlantik Konseyi 4 Ekim 2001 tarihinde Kartal Yardımı (*Eagle Assist*) Operasyonu’nu ABD’nin isteği ile Washington Antlaşması’nın 5. Maddesini ilk kez uygulama yönünde karar almış ve 9 Ekim 2001’den 16 Mayıs 2002’e kadar Kartal Yardımı operasyonunu icra etmeye başlamıştır. 13 NATO ülkesinden 830

personel yaklaşık 4300 saat boyunca 360'tan fazla operasyonel sortiye (Statement by the Secretary General on the Conclusion of Operation Eagle Assist, 2002). 7 AWACS (Havadan Uyarı ve Kontrol Sistemi-*Airborne Warning and Control System*) radar uçakları ile ABD üzerinde uçuş gerçekleştirmiştir (Operations and Missions: Past and Present, Terminated Operations and Missions, 2020).

NATO, 5. Madde kapsamında, Akdeniz'de terörist faaliyetleri tespit etme ve caydırmaya yönelik olarak 6 Ekim 2001'de Daimi Deniz Kuvvetlerini (*Standing Naval Forces*) ilk olarak Doğu Akdeniz'de konuşlandırmıştır. 26 Ekim 2001'de ise konuşlandırma resmi olarak Etkin Çaba Harekâtı (*Operation Active Endeavour*) olarak adlandırılmıştır. Operasyonun yönetimini ise Deniz Operasyonları Merkezi aracılığıyla Müttefik Kuvvetler Birleşik Deniz Komutanlığı Napoli (*Allied Forces Maritime Component Command HQ Naples-CC-MAR Naples*) tarafından icra edilmektedir. Etkin Çaba Harekâtı'nın bir diğer mühim özelliği ise AWACS (Havadan Uyarı ve Kontrol Sistemleri) uçaklarının, ABD'nin hava sahasının güvenliği için görevlendirilmesinin yanı sıra ilk defa 5. Madde operasyonunu desteklemek için konuşlandırılmasıdır (Combating Terrorism at Sea, Active Endeavour, 2008, s. 2). İttifak, Ekim 2016 tarihinde bu operasyonu sonlandırırken, Kuzey Atlantik Konseyi tarafından Akdeniz bölgesine yönelik daha geniş bir operasyon olan Deniz Muhafızı Operasyonu (*Sea Guardian*) başlatma kararı almıştır (Countering Terrorism, Milestones in NATO's Work on Counter-Terrorism, 2019).

Bu bağlamda, 11 Eylül saldırılarının ardından ABD yönetimi NATO'ya saldırıların arkasında El Kaide terör örgütü ve onu destekleyen Taliban'ın olduğunu, uluslararası bir koalisyon kurma isteğini belirtmiştir. NATO, ABD yönetiminin bu isteğine olumlu yanıt vermiş, 7 Ekim 2001 tarihinde ABD ve İngiltere'nin öncülüğünde kurulan koalisyon Sonsuz Özgürlük Operasyonu'nu (*Operation Enduring Freedom*) başlatmıştır (Molla, 2008, s. 141). Karaosmanoğlu (2012, s. 49)'nun belirttiği üzere 5. Madde devreye sokularak NATO kolektif savunma ilkesini ilk kez hayata geçirmiş ve koalisyon güçleri El Kaide terör örgütünün bölgedeki etkisi azaltılmıştır.

11 Eylül sonrası yapılan ilk zirve olması sebebiyle 2002 yılında yapılan Prag Zirvesi'nde terörizmle mücadele konusunda önemli kararlar alınmış ve NATO kuvvet yapısı revize edilmiştir. Prag Zirvesi Deklarasyonu'nda, Kuzey Atlantik Konseyi'nde alınan karar üzerine hızlı hareket etme becerine sahip, konuşlandırılabilen, esnek çalışabilme yeteneği olan kara, deniz ve hava kuvvetlerinden müteşekkil bir Mukabele Gücü'nün kurulması öngörülmüştür (Prague Summit Declaration, 2002). NATO mukabele kuvveti hava, kara, deniz ve özel kuvvetlerden müteşekkil olması ve beş ile otuz gün arasında faaliyete geçme

kapasitesi ile ittifakın kuvvet mekanizmasında önemli bir yapı olmuştur. Mukabele Kuvveti'nin Avrupa Müttefik Yüksek Komutanlığı'na (*Supreme Allied Commander Europe-SACEUR*) bağlı olduğu vurgulanmıştır. Mukabele Kuvveti'nin bünyesindeki yapılar ise, Çok Yüksek Hazırlıklı Müşterek Görev Gücü (*Very High Readiness Joint Task Force-VJTF*), Başlangıç Takip Kuvvetler Grubu (*Initial Follow on Forces Group - IFFG*), Devam Eden Kuvvetler Grubu (*Follow-on Forces Group-FFG*) güçlerinden meydana gelmektedir. Üç ayaklı bu askeri yapıya ise Konuşlandırılabilir Müşterek Görev Gücü (*Deployable Joint Task Force-DJTF*) denilmektedir (Varlık, 2020, s. 129).

Ayrıca Prag Yetenekleri Taahhütleri (*Prague Capabilities Commitment-PCC*) onaylanmış ve ittifakın yüksek tehdit içeren güvenlik ortamında güvenliği sağlaması adına askeri yetenek ve kapasitelerini geliştirme çabaları kabul görmüştür. Bu çerçevede nükleer, biyolojik, kimyasal madde saldırılarına karşı savunma kapasitesi ile havadan izleme yeteneklerinin geliştirilmesi ve düşmanın hava etkinliğinin azaltılması, hava ve deniz destek birimlerinin geliştirilmesini öngörmüştür. Bu bağlamda 5. Maddenin işletilmesinden sonra yapılan ilk zirvede terörizmle mücadele etmek için Askeri Konsept (*Military Concept*) onaylanmıştır. Adı geçen konsept ile ittifak, istihbarat paylaşımının geliştirilmesi ve krizlere müdahale yeteneklerini güçlendirilmesini amaçlamıştır. Tüm bunlara ek olarak, ittifak üyeleri arasında Terörizme Karşı Ortaklık Eylem Planı (*Partnership Action Plan against Terrorism-PAP-T*) kabulünün memnuniyetle karşıladığı belirtilmiştir (Prague Summit Declaration, 2002). Bu duruma ilaveten, ittifak bu zirve ile etki alanı dışında (*out of area*) operasyon icra edebilmesine müsaade eden düzenlemeleri hayata geçirme gayretine girmiştir (Yiğittepe, 2017, s. 87).

Prag Zirvesi hem terörizmle mücadele de uygulamaya koyduğu eylem planları hem de istihbarat paylaşımının geliştirilmesi ve derinleştirilmesi konusunda mühim bir adımdır. Bu çerçevede, 2003 yılının sonlarına doğru NATO Güvenlik Ofisi'nin (*NATO Office of Security*) altında Terörist Tehdit İstihbarat Birimi (*Terrorist Threat Intelligence Unit-TTIU*) kurulmuştur. Bu bağlamda, bu birim 7 yıl boyunca sivil ve askeri istihbarat kurumların personelinden oluşan bir yapı olmuş ve ittifak üyelerine terörizmle mücadelesinde destek sağlama gayreti içine girmiştir (About the Civilian Intelligence Committee, 2015).

Tüm bu gelişmelere ek olarak ittifak, Irak güvenlik güçlerine eğitim ve rehberlik yardımı olarak 2004-2011 yılları arasında NATO Irak Eğitim Misyonu'nu (*Training Mission-Iraq NTM-I*) oluşturmuştur (Operations and Missions: Past and Present-Current Operations and Missions, 2020).

Terörizmle mücadelede ittifaka üye ülkelerde Mükemmeliyet Merkezleri vb. yapılar oluşturarak hem NATO'nun dönüşüm sürecine katkı sağlamak hem de danışmanlık ve uzmanlık için mekanizmalar oluşturarak ittifak ile koordineli bir çalışma içine girilmiştir (What is a COE, <https://www.tmmm.tsk.tr/functions.html>). Bu çerçevede, 1 Aralık 2003 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti, Terörizmle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi'ni (TMMM) (*Centre of Excellence Defence Against Terrorism-COE-DAT*) kurma niyetini bildirmiştir. Ülkemiz öncülüğünde kurulan TMMM, 14 Ağustos 2006'da NATO tarafından akredite edilerek Uluslararası Askeri Kuruluş statüsü almıştır (History of COE-DAT, <https://www.tmmm.tsk.tr/history.html>).

Bu gelişmeye ek olarak, 2006 yılında ABD'nin desteğiyle NATO İstihbarat Füzyon Merkezi (İFM) (*NATO Intelligence Fusion Center-NIFC*) (Loringhoven, 2017) 16 Ekim'de İngiltere de resmi olarak açılmıştır. İFM amacı küresel alanda elde edilen istihbaratı NATO bünyesindeki müttefiklerle paylaşmak ve istihbarat açıklarının kapatılmasına ve mevcut operasyonların planlanmasını ve icra edilmesini desteklemektir (Intelligence Fusion Centre IFC) Opens in Britain, <https://harvardilj.org/2006/10/intelligence-fusion-centre-ifc-opens-in-britain/>).

Bu bağlamda, 2001 yılında Birleşmiş Milletler (BM) çatısı altında Afgan hükümetinin talebi üzerine kurulan Uluslararası Güvenlik Yardım Gücü'nün (*International Security Assistance Force-ISAF*) komutasını Ağustos 2003 tarihinden Aralık 2014 tarihine kadar alan NATO, bölgede istihbarat ve harekât faaliyetlerine başlamıştır. Bu doğrultuda NATO, amacının Afgan güvenlik güçlerinin gelişimini destekleyerek bölge içinde terörist oluşumları engellemek olduğunu açıklamıştır (Operations and Missions: Past and Present, Terminated Operations and Missions, International Security Assistance Force (ISAF) in Afghanistan, 2020).

2004 yılında İstanbul'da gerçekleşen zirve sonrası yayımlanan "İstanbul Zirvesi Okuyucu Rehberi" (*Istanbul Summit Reader's Guide*) adlı çalışma, terörizmle mücadele alanında devam eden projeler ve yeni geliştirilen stratejiler hakkında önemli bilgiler vermektedir. Yayımlanan belgenin "Yetenekler" bölümünde, ittifakın terörizmle mücadele amacı ile geliştirdiği mekanizmalar hakkında bilgi verilmektedir. Bu kapsamda NATO'nun Brüksel Karargâhı'nda bulunan Terörist Tehdit İstihbarat Birimi aracılığıyla istihbarat geliştirilmesi ve paylaşımının sorunsuz ilerlemesi çabaları onaylanmıştır. Ayrıca ittifak üyelerinin terörist saldırılar yaşadığında yahut ihtiyaç duyduğunda mücadele etmesine katkı sağlamak amacıyla AWACS (Havadan Uyarı ve Kontrol Sistemi) uçaklarının yardım isteyen ittifak üyesinin kullanımına sunulabileceği belirtilmiştir (Istanbul Summit Reader's Guide, 2004, s. 55).

Tüm bu gelişmelere ek olarak, İstanbul Zirvesi'nde istihbarat yapılarının güçlendirilmesi ile ilgili kararlar sonucu yeni yapılar oluşturulmuştur. Bu kapsamda, Belçika'nın Mons kentindeki Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Karargâhı'nın (*Supreme Headquarters Allied Powers Europe – SHAPE*) yeni bir istihbarat irtibat hücresi olarak Brüksel'deki NATO Karargâhı'nda İstihbarat İrtibat Birimi (*Intelligence Liaison Unit - ILU*) oluşturulmuştur (Civilian Intelligence Committee, 2015). Aynı zamanda, İstanbul Zirvesi'nde ittifakın terörizmle mücadeledeki katkısını güçlendirmek ve yetenek gelişimini arttırmak ve operasyonlarını desteklemek amacıyla NATO liderleri tarafından Terörizme Karşı Savunma Çalışma Programı (*Defence Against Terrorism Programme of Work-DAT POW*) onaylanmıştır (Defence Against Terrorism Programme of Work (DAT POW), A unique initiative by lead nations, 2018).

Program kapsamında üç ana görev mevcuttur. Birincisi, Olay Yönetimi'dir. Bir terör saldırısı yaşandığı zaman ittifakın koordinasyonunu ve mücadelesini geliştirmeye yönelik girişimleri içermektedir. Örneğin; liman ve kritik alt yapıların korunmasıdır. İkincisi ise Mevcut Gücün Korunması ve Hayatta Kalma Yeteneği'dir. Bu doğrultuda, herhangi bir tehdide karşı personelin, tesislerin ve operasyonun güvenliğini sağlama, gücün operasyonel etkinliğini koruma ve geliştirme amacı taşımaktadır. Bu amaç doğrultusunda, 1) İnsan Tarafından Taşınabilir Hava Savunma Sistemlerine Karşı Büyük Uçak Hayatta Kalma Kabiliyeti (*Large Aircraft Survivability against Man-Portable Air Defence Systems - MANPADS*), 2) Geliştirilmiş Patlayıcı Cihazlara Karşı Mücadele (*Countering Improvised Explosive Devices - IED*), 3) Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik ve Nükleer Silahların Tespiti, Korunması ve Yenilmesi (*Detection, Protection and Defeat of Chemical, Biological, Radiological and Nuclear Weapons - CBRN*), 4) Patlayıcı Mühimmat İmhası ve Sonuç Yönetimi (*Explosive Ordnance Disposal and Consequence Management*), 5) Ölümcül Olmayan Yetenekler (*Non-Lethal Capabilities- NLC*) gibi hususlardan oluşmaktadır. Üçüncüsü ise Ağ Katılımı'dır. Bu yetenek ile tehdidin tanımlanması ve hedef olarak belirlenmesine yönelik çalışma yürütülmektedir. Bu bağlamda; 1) İstihbarat, Gözetleme, Keşif ve Hedef Tespit Teknolojisi (*Technology for Intelligence, Surveillance, Reconnaissance and Target Acquisition - ISRTA*), 2) İnsan istihbaratının iyileştirilmesi (*Improving standardization among the Human Intelligence (HUMINT) community*), 3) Biyometri (*Biometrics*) gibi bölümler oluşturulmuştur (NATO's Defence Against Terrorism Program, Emerging Security Challenges Division, 2014).

2006 yılında gerçekleştirilen Riga Zirvesi sonrası yayımlanan okuyucu rehberinde ise ittifak liderleri gelecek on yıl ve sonrasına ilişkin olarak yeteneklerindeki sorunları ve istihbarat konularındaki önceliklerini belirleyen

Kapsamlı Politik Kılavuzu (*Comprehensive Political Guidance*) onaylamışlardır. Kılavuz, 1999 yılında yayımlanan Stratejik Konsept'e desteği belirtirken, öngörülebilir gelecek içinde ittifaka yönelik tehdidin uluslararası terörizm, kitle imha silahları vb. tehlikeler olduğunu doğrulamıştır (Riga Summit Reader's Guide, 2007, s. 4). Riga Zirvesi Okuyucu Rehberi'nde bu hususlara ilaveten, Uluslararası Güvenlik Yardım Gücü'nün (*International Security Assistance Force-ISAF*) tüm Afganistan'ı kapsadığını ve 2006 yılının sonuna kadar 37 devletten 32.000 askeri kuvvetin ve 25 İl İmar Ekibini yönettiği deklare edilmiştir (Riga Summit Reader's Guide, 2007, s. 24). Diğer yandan ittifak liderleri, Akdeniz'de devam eden Etkin Çaba Harekâtı'nın terörizm ile mücadeledeki önemine dikkat çekmiş ve etkinliğinin artırılması ve geliştirilmesini desteklemişlerdir (Riga Summit Reader's Guide, 2007, s. 30).

2008 yılında gerçekleştirilen Bükreş Zirvesi'nin Deklarasyonunda ise Terörizme Karşı Ortaklık Eylem Planı'nın (*Partnership Action Plan against Terrorism*) desteklenmesine önem verilmiş, Avrupa-Atlantik alanının ve diğer bölgelerinin güvenlik algılamalarının Afganistan'ın terörist tehditlerden arınması ile yakın ilişki içinde olduğu vurgulanmıştır. Bu çerçevede, Uluslararası Güvenlik Yardım Gücü'nün 40 devletten müteşekkil bir hal aldığı ve terörizm ile mücadelenin önemli önceliği olduğunu belirtilmiştir (Bucharest Summit Declaration, 2008). Washington yönetimi ISAF misyonunun ittifakın birincil önceliği olarak kabul edilmesini sağlamış ve ISAF Stratejik Vizyon Belgesi deklare edilmiştir. Bu minvalde 10.000 muharip kuvvetin 2010 yılına kadar bölgeye sevk edilmesi ve askeri kuvvetler için gerekli olan donanımın karşılanması kararı çıkmıştır (Yiğittepe, 2017, s. 92). Bu bağlamda ittifak, Etkin Çaba Harekâtı'na desteğini ve bağlılığını tekrar teyit etmiş, Irak'ın talebi üzerine görevlendirilen Irak Eğitim Misyonu'nu aracılığı ile (*Training Mission-Iraq-NTM-I*) Irak güvenlik güçlerinin terörizmle mücadele ve savunma reformu eğitimlerini 2009 yılına kadar uzatma kararı almıştır (Bucharest Summit Declaration, 2008).

2009 yılında gerçekleştirilen Strazbourg-Kehl Zirvesi Deklarasyonu'nda ise Mükemmeliyet Merkezleri, Barış İçin Ortaklık, Eğitim ve Öğretim Merkezleri ile tedhiş saldırılarına karşı savunma kapasitesini ve teknolojilerini geliştirme yönelik taahhütlerini tekrardan teyit etmiştir. Terörizme Karşı Ortaklık Eylem Planı ile yürüttüğü işbirliğini ve ittifak üyeleri ile dayanışmasını desteklemiştir. Bu çerçevede ittifak, Afganistan'a yönelik önceliğini belirterek Uluslararası Güvenlik Yardım Gücü'nün 42 devletten müteşekkil bir hal aldığı vurgulanmış ve Afganistan'daki yol haritası niteliğinde olan uzun vadeli çalışması ve stratejik vizyonunu belirten Afganistan özelinde bir Zirve Deklarasyonu (*Summit Declaration on Afghanistan*) yayınlamıştır. Bu bağlamda bölge ülkeleri ile

angajmanın önemini vurgulayarak ilk olarak Pakistan olmak üzere diğer komşularıyla işbirliğini derinleştirmek istediğini taahhüt etmiştir. Diğer yandan Rusya'nın Güney Osetya ve Abhazya bölgelerini bağımsız birer devlet olarak tanıması ittifak tarafından kınanmış, NATO ve Rusya arasındaki görüş ayrılıklarına rağmen Afganistan'ın istikrara kavuşturulması, terörizmle mücadele, silahsızlanma vb. konularda ortak çıkarları paylaştıkları belirtilmiştir (Strasbourg/Kehl Summit Declaration, 2009).

2010 yılında Lizbon Zirvesi'ni gerçekleştiren NATO, yayımladığı Stratejik Konsepti ile terörizmi ittifaka üye devletlerin vatandaşlarının güvenliğine ve uluslararası istikrara yönelik doğrudan bir tehdit (*direct threat*) olarak kabul etmiş, savunma kapasitesini arttıracaklarını taahhüt etmiştir (Countering Terrorism, Milestones in NATO's Work on Counter-Terrorism, 2019). Karaosmanoğlu (2012, ss. 25-26)'nın belirttiği üzere, Stratejik Konsept Belgesi'nde NATO ittifak üyelerinin güvenliklerini ve savunmasını birinci amacı olarak tanımlarken üç ana görevi icra edeceği taahhüdünde bulunmaktadır. Birinci olarak, NATO Antlaşması'nın 5. Maddesi'ndeki ortak savunma anlayışını güçlü bir şekilde tekrar etmiştir. İkinci olarak, kriz yönetimini vurgularken üçüncü ana görevi olarak ittifakın güvenliği için işbirliğinin önemini belirtmektedir

İttifak, Lizbon Zirvesi Deklarasyonu'nda Afganistan'ın güvenliği ve istikrarının kendi güvenliği ile doğrudan bağlantılı olduğunu yinelemiş ve bu misyon özelinde yeni bir döneme girdiğini açıklamıştır. 2011 yılından itibaren NATO/ISAF ve Afgan güvenlik güçlerinden oluşan ortak bir gücün oluşturulacağı ve bu geçiş süreci içinde bazı il ve ilçelerin güvenlik sorumluluğunun Afgan güvenlik güçlerine bırakılacağı belirtilmiştir. Ek olarak, 2014 yılının sonuna doğru Afgan güvenlik güçlerinin tüm Afganistan'da sorumluluğu üstleneceğini duyurmuştur. NATO üye devletlerinin hudutlarını aşan terörizm, aşırıcılık ve istikrarsızlıkların ittifakın güvenliğini doğrudan tehdit edeceğini defaten vurgulamıştır. Bu minvalde, Stratejik Konsepti'nde vurguladığı üzere istihbarat paylaşımı ve siyasi/askeri kapasitesini güçlendirerek terörizm tehdidini engellemek ve mücadele etmek için kendini geliştireceğini taahhüt etmiştir (Lisbon Summit Declaration, 2010).

2. 2011 ARAP BAHARI - 2020 NATO TERÖRİZMLE MÜCADELE ARAÇ VE YÖNTEMLERİ

2012 yılında gerçekleştirilen Şikago Zirvesi'nde ittifak, terörizmin her türünün asla kabul edilemez olduğunu teyit ederek uluslararası hukuk ve BM şartına uygunluk ile mücadele etme taahhüdünü yinelemiştir. Zirvede, NATO-Rusya ilişkilerine önem verildiği ve ortak güvenlik çıkarlarının paylaşıldığı dile getirilmiştir. NATO-Rusya Konseyi'nin terörle mücadele alanında operasyonel olan NATO-Rusya

Konseyi'nin terörle mücadele havacılık programının (*NATO-Russia Council - NRC Aviation Counter-Terrorism Programme*) önemine dikkat çekilmiştir. Ayrıca, NATO-Rusya Konseyi 2011 yılında terörle mücadele tatbikatını (*First live NATO-Russia counter-terrorism exercise in the skies¹*) gerçekleştirmiş ve 2012 yılında ilk kez terörle mücadele alanında sivil/asker ortak çalışması olan masa üstü egzersiz (*NRC Exercise Tests Responses to Simulated Terrorist Attack²*) tatbikatını icra etmiştir. Diğer yandan, Afganistan misyonu ile ilgili Lizbon Zirvesi'nde kararlaştırıldığı şekliyle sorumluluğun Uluslararası Güvenlik Yardım Gücü'nden (*ISAF*) alınıp tüm sorumluluğun Afgan Ulusal Güvenlik Güçleri'ne (*Afghan National Security Forces-ANSF*) devredilme çalışmasının hız kesmeden devam ettiği belirtilmiştir. Zirvede terörizmle mücadele de önemli bir mihenk taşı olan Terörizmle Mücadele Politika İlkeleri (*Policy Guidelines on Counter-Terrorism*) onaylanarak ittifakın yaklaşımına dahil edilmiş ve NATO Konseyi'nden farkındalık, yetenek ve angajman ilkeleri ile terör saldırılarına karşı önleme, caydırma ve cevap verme yönünü güçlendirecek Eylem Planı hazırlaması talep edilmiştir (Chicago Summit Declaration, 2012).

2011'deki Libya halk ayaklanması sonrasında ülkede kaotik ortam hakim olmuş ve sivil halka karşı kanlı saldırılar gerçekleşmeye başlamıştır. Bu süreçte Libya'da yaşanan krize müdahale etmek amacıyla Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) 1970 ve 1973 sayılı kararları kabul etmiştir. Alınan kararlar doğrultusunda Libya'ya yönelik silah ambargosu, uçuşa yasak bölge gibi çeşitli önlemler yürürlüğe sokulmuştur. 1973 sayılı karar ise sivilleri saldırılara karşı korumak için üye devletlere ve bölgesel örgütlere "her türlü gerekli önlemi alma" hakkı vermektedir. 2011 yılının Mart ayına gelindiğinde ise BM yönergesi ile NATO iç savaş yaşayan ülkedeki bütün askeri operasyonları devralmaya karar vermiştir. NATO'nun Unified Protector Operasyonu'nun gayesi BMGK'nın aldığı 1970 ve 1973 sayılı kararlarını icra etmek olmuştur. İttifak operasyonu icra ederken, Kaddafi rejimin ne zaman biteceği veyahut ittifakın görev sınırları dahilinde davranıp davranmadığı konuları gün yüzüne çıkmıştır. Bu bağlamda, NATO sivil halkı müdafaa operasyonunu icra ederken gerçekleştirdiği müdahale ile Batı şekli yönetimi olmayan Libya'da sosyal inşacılık teorisinin biz kimliği

¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. First live NATO-Russia counter-terrorism exercise in the skies, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_75376.htm?selectedLocale=en#:~:text=First%20live%20NATO%2DRussia%20counter%2Dterrorism%20exercise%20in%20the%20skies,-06%20Jun.&text=Polish%2C%20Russian%20and%20Turkish%20fighter,between%206%20and%2010%20June.

² Ayrıntılı bilgi için bkz. NRC Exercise Tests Responses to Simulated Terrorist Attack, <https://www.nato.int/nrc-website/en/articles/2012-04-12-nrc-counter-terrorism-exercise/index.html>.

düşüncesinin de yansıması olarak icra ettiği öne sürülebilir (Şahin, 2015, ss. 202-204)

1 Temmuz 2012’de NATO’yu teknoloji ve siber güvenlik alanında güçlendirmek (Who we are, <https://www.ncia.nato.int/about-us/who-we-are.html>) siyasi ve stratejik alanlardan taktik seviyelere kadar ittifak için tüm istihbarat bilgilerini toplamak ve ihtiyacını karşılamak amacıyla Müşterek İstihbarat, Gözetleme ve Keşif (*Joint Intelligence, Surveillance and Reconnaissance-JISR*) Merkezi kurulmuştur. Müşterek İstihbarat, Gözetleme ve Keşif Merkezi temel olarak dört alanda çalışmaktadır: 1) İstihbarat Uygulamaları Servisi (*Intelligence Applications Services*), 2) Operasyonel Destek Hizmetleri (*Operational Support Services*), 3) Elektronik Harp ve Sensör Servisleri (*Electronic Warfare and Sensor Services*), 4) Coğrafi Mekansal Servisler (*Geospatial Services*) alanları üzerinde çalışmaktadır (Joint Intelligence, Surveillance and Reconnaissance, <https://www.ncia.nato.int/what-we-do/joint-intelligence-surveillance-reconnaissance.html>).

2014 yılında gerçekleştirilen Galler Zirvesi Deklarasyonu’nda ise Stratejik Konsepti’nde belirtilen üç ana görevine olan bağlılığını tekrardan vurgulamıştır. Bunlar, kolektif savunma, kriz yönetimi ve işbirliğine dayalı güvenlik anlayışıdır. Bu bağlamda, NATO-Irak Eğitim Misyonu Bireysel Ortaklık ve İşbirliği Programı (*Individual Partnership and Cooperation Programme*) kapsamında eğitim ve öğretim, terörizmle mücadele, savunma kurumlarının inşası, sınır güvenliği ve iletişim stratejisi vb. alanlarda eğitime devam edeceğini belirtmiştir. Mali’nin Sahel Sahra bölgesindeki terörist eylemler, silah ve uyuşturucu kaçakçılığının hem Afrika bölgesinin hem de kendi ittifak alanının güvenliğini tehdit ettiğini belirtmiş, Afrika Birliği ve AB’nin Sahel bölgesi üzerine misyon ve stratejilerinden memnuniyet duyduğunu beyan etmiştir. DAESH terör örgütünün hem Irak ve Suriye halkı için hem de bölgesel istikrara yönelik ciddi bir tehlike olduğunu dile getirmiş ve eğer ittifaka üye bir devletin güvenliğinin tehlikeye girmesi durumunda toplu savunmayı sağlamak adına gücünü kullanmaktan çekinmeyeceğini vurgulamıştır. Tüm bunlara ek olarak, 2014 yılı itibarıyla DAESH’in alan hâkimiyeti kazanmasıyla ulus ötesi bir tehlike olmaya başladığının altını çizmiş, Esad rejiminin DAESH’in Suriye’de ortaya çıkmasına ve genişlemesine katkıda bulunduğunu belirtmiştir. DAESH ile mücadele etmek için uluslararası bir yaklaşıma ihtiyaç olduğunu vurgulamıştır (Wales Summit Declaration, 2014).

Terör örgütü DAESH ile ilgili şu hususların vurgulanması önemlidir. Amaç, yöntem ve hedefleri kapsamında terör örgütü El Kaide ile karşılaştırıldığında aralarında farklılıklar bulunmaktadır. El Kaide, terörü insanların davranışlarını değiştirmek veya kendi istediği doğrultuda şekillendirmek için terör eylemlerini

gerçekleştirirken terör örgütü DAESH ise işgal ettiği alanlarda siyasi bir düzen inşa etme amacı görülmektedir (Gomes ve Mikhael, 2018, s. 3). Diğer taraftan El Kaide'nin uzun vadede en büyük amacı kendi düşüncesi doğrultusunda rejimlerin ortaya çıkması iken DAESH'in işgal yoluyla toprak kazanımları sağlamış ve nihai amacında ise ulus ötesi halifelik anlayışını gerçekleştirmeyi istemiştir. Bu bağlamda, iki terör örgütünün eylemlerine bakıldığında terörün siyasi amaçlar ile kullanılmasının yanı sıra DAESH'in işgal ettiği alanlarda varlığını sağlamlaştırma ve vergi toplama/bölgenin enerji ve doğal kaynaklarını kullanarak kazanç sağladığı görülmektedir (Gomes ve Mikhael, 2018, s. 23). Bu bağlamda, NATO zirve deklarasyonunda da belirtildiği üzere DAESH terör örgütü gerçekleştirdiği eylemler ile küresel bir tehdit haline gelmiştir. Ulus ötesi terörizmin yüzü olarak DAESH ve tüm terör yapılanmaları ve daha da geniş bir perspektifle bakılırsa terörizm olgusu ile etkin bir mücadele için neo-realist perspektifinde öngördüğü üzere ittifak dâhilinde müşterek bir bakış açısı oluşturulup mücadele edilmesi zaruridir.

İttifak, Uluslararası Güvenlik Yardım Gücü'nün Aralık 2014'te görevini tamamladığını ilan etmesinin ardından 2015 Ocak'ında NATO Afganistan'da Kararlı Destek Misyonu (*Resolute Support Mission*) ile savaş dışı bir konsept benimseyerek Afgan Ulusal Savunma Güvenlik Güçleri'ne (*Afghan National Defense and Security Forces-ANDSF*) eğitim ve kurumlarına tavsiye verme misyonuna geçiş yapmıştır (NATO and Afghanistan, 2021). Aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere ittifak 2021 yılı itibariyle Kararlı Destek Misyonu ile ilgili yayımladığı belgede misyona 36 devletten müteşekkil toplam 9.592 personelin katkıda bulunduğunu deklare etmiştir (Resolute Support Mission, 2021).

Tablo-2. Kararlı Destek Misyonu'na Birlik ile Destek Olan Devletler (Resolute Support Mission, 2021).

Arnavutluk – 99	Almanya – 1.300	Portekiz – 174
Ermenistan – 121	Yunanistan – 11	Romanya – 619
Avustralya – 80	Macaristan – 8	Slovakya – 25
Avusturya – 16	İtalya – 895	Slovenya – 6
Azerbaycan – 120	Letonya – 2	İspanya – 24
Belçika – 72	Litvanya – 40	İsveç – 16
Bosna-Hersek – 66	Lüksemburg – 2	Türkiye – 600
Bulgaristan – 117	Moğolistan – 233	Ukrayna – 10
Çek Cumhuriyeti – 52	Hollanda – 160	Birleşik Krallık – 750
Danimarka- 135	Yeni Zelanda – 6	Amerika Birleşik Devletleri – 2.500
Estonya – 45	Kuzey Makedonya – 17	
Finlandiya – 20	Norveç – 101	
Gürcistan – 860	Polonya – 290	Toplam 9.592

Tüm bu gelişmeler doğrultusunda, ittifakın terörizmle mücadelesindeki çok mühim bir dönemeç olan Terörizmle Mücadele için Askeri Komite Konsepti (*Military Committee Concept for Counter-Terrorism MC 0472/1 Final*) 2016'da halka açık belge olarak kamuoyuna sunulmuştur. Bu çerçevede belirtmek gerekir ki ittifak terörizmi, “siyasi, dini veya ideolojik hedeflere ulaşmak için hükümetleri, toplumları zorlamak veya sindirmek, bir nüfus üzerinde kontrol elde etmek amacıyla bireylere veya mülke karşı korku ve dehşet aşıl原因an, yasadışı güç ve şiddet kullanma veya kullanma tehdidi” olarak tanımlamıştır. Konseptte terörizmle mücadele üç ana ilkeye dayandırılmıştır: 1) Uluslararası Hukuka Uygunluk: Bu bölümde ittifak, Birleşmiş Milletler (BM) Küresel Terörle Mücadele Stratejisi olmak üzere tüm ulusal ve uluslararası sözleşmeler çerçevesinde hareket edeceğini bildirilmiştir. 2) Müttelikleri Destekleme: Üyelerin öncelikli amacının kendi uluslarının güvenliğini tesis etmesi olsa da müttelik devletlerdeki terör eylemlerini, önleme, hafifletme ve müdahale çabalarını destekleyebileceği belirtilmiştir. 3) Tekrar (Duplikasyon) Yapmaksızın Tamamlayıcılık: Bu ilkesinde ise NATO'nun uluslararası örgütlerin yahut devletlerin terörizmle mücadelesindeki mevcut eylemlerinin tekrarından kaçınacağı ve tamamlayıcılık rolü olduğu belirtilmiştir (North Atlantic Military Committee, MC Concept For Counter-Terrorism, Final Decision On MC 0472/1, 2016).

İttifak, aynı belgede üç ilkeye dayalı olarak gelişiminin sürekliliği için üç ana alana odaklanmıştır: 1) Farkında Olma: Bu bölümde haberdar olma yeteneğini geliştirmek için istihbarat sağlamak, ilgili verilerin uygun ve askeri açıdan önemli olduğunda diğer aktörlerle paylaşma, erken tespit için mekanizmalar geliştirme ve angajman, stratejik iletişim aracılığı ile ittifakın daha geniş uluslararası yapıların parçası olmasının sağlanması şeklindedir. 2) Yetenekler: Bu bölümde ise NATO'nun terörizmle mücadele kabiliyetlerinin geliştirilmesinin önemine vurgu yapılmıştır. İttifakın sahip olduğu özelliklerden olan uzmanlık alanları (mükemmeliyet merkezleri vb.) ve veri paylaşımı alanlarındaki yetkinliği incelenmiştir. NATO'nun hava sahası güvenliği, kimyasal, biyolojik, nükleer silahlarının yayılmasının önlenmesi, önemli olarak atfedilen kritik altyapılarının güvenliğinin sağlanması vb. bilgi paylaşımlarının küresel örgütlere yahut devletlerin terörle mücadelesine yararlı olacağı belirtilmiştir. 3) Angajman: Terörizmle mücadelede için gerek ittifak içinde gerekse uluslararası işbirliği gereklidir. Bu nedenle Savunma ve Güvenlik Sektörü reformunu devam ettirmek, savunma kapasitesini inşa etmek, NATO Güvenlik Gücü Yardım Konsepti'nin ilkelerini yürürlüğe koymak, askeri yardım ve eğitim yoluyla tatbikatlara katılımı sağlamaktır (North Atlantic Military Committee, MC Concept For Counter-Terrorism, Final Decision On MC 0472/1, 2016).

2016 yılında yapılan Varşova Zirvesi Bildirisi'nde ise terörizmle mücadele hususu NATO'nun gündeminde önemli bir yer tutmuştur. Küresel tehdit tehdidinin hudut, ırk yahut milliyet tanımadığı vurgulanmıştır. Bu bağlamda Suriye ve Irak'ta alan hâkimiyeti kazanan DAES'in hem bölge hem de uluslararası anlamda tehdit olduğu deklare edilerek ittifakın güvenliğini de tehlikeye attığı vurgulanmıştır. Bu bağlamda, Esad rejimi tarafından ülkede sivilleri hedef alan bombalama eylemleri şiddetle kınanmış ve NATO hudutlarını her türlü tehdide karşı koruma kararlılığını teyit etmiştir. DAES'in tüm ittifak üyelerine ve uluslararası güvenliğine bir tehdit olduğu vurgulanmıştır. Bu bağlamda NATO, terör örgütü DAES'e Karşı Uluslararası Koalisyon'a (*Global Coalition to Counter-ISIL*) AWACS radar uçakları ile destek sağlayacağını belirtmiştir. Ayrıca aynı madde içinde DAES'e Karşı Uluslararası Koalisyon'a yapılan bu katkı NATO'yu koalisyonun bir üyesi yapmadığını belirtmiştir. Terörizme Karşı Savunma Çalışma Programı ve Biyometri Çalışma Programı'nı baz alarak tüm teknoloji, kapasite ve yeteneklerini geliştireceğini tekrardan belirtmiştir. Tüm bunlara ek olarak, terörizmin NATO gündeminin en mühim hususu olduğu, Savaş Alanı Bilgi Toplama ve Kullanım Sistemi (*Battlefield Information Collection and Exploitation System-BICES*) vb. çok taraflı mekanizmalar ile bilgi paylaşımını teşvik etmek amacıyla prosedürler oluşturduğunu belirtmiştir (Warsaw Summit Communiqué, 2016).

2017 yılında NATO, istihbarat alanındaki reform kapsamında istihbaratın tek elde toplanması amacıyla Müşterek İstihbarat ve Güvenlik Bölümü (*Joint Intelligence and Security Division-JISD*) kurmuştur. NATO Karargâhı'nda bu yeni yapı iki bölümden oluşmaktadır: 1) İstihbarat (asker ve sivil istihbarat) toplanmasıdır. 2) Güvenlik ise ittifakın Güvenlik Dairesi (*NATO Security Office*) tarafından sağlanacaktır. Bu çerçevede, Temmuz 2017 tarihinde kurulan MİGB'nin amacı hibrit analiz birimi oluşturularak tüm sivil, askeri, açık ve gizli tüm kaynaklar kullanılarak her türlü hibrit eylemi analiz etmektir (Loringhoven, 2017).

Bu bölümün bir diğer özelliği ise NATO Karargâhı'nda ilk kez istihbarat alanında müşterek sivil ve askerlerden oluşan bir birim olmasıdır. Bu kuruluş diğer NATO istihbarat bölümleri olan Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Karargâhı İstihbarat Müdürlüğü (*the Intelligence Directorate at Supreme Headquarters Allied Powers Europe, or Allied Command Operations-SHAPE J2*) ve Müttefik Harekât Komutanlığı ile yakın ilişki içindedir. Bu sistemin bir diğer özelliği ise İttifak Yer Gözetleme Sistemi (*Alliance Ground Surveillance System*) insansız uçaklardan oluşan yapısıyla eş zamanlı olarak tüm hava koşullarında bilgi akışı sağlayacak olmasıdır (Loringhoven, 2019).

NATO, terörizmle mücadelede gerekli adımları atma kararlılığını göstermiş olsa da her üyesinin tehdit algılamasına aynı hassasiyeti ve kararlılığı göstermemiştir.

Bu duruma en açık örnek ise 20 Ocak-26 Mart 2018 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti'nin insani krizleri durdurmak ve ulusal güvenliğini tehdit eden ve sürekli olarak kanlı terör eylemlerine maruz kaldığı terör örgütleri olan DAESH, PYD/YPG'ye karşı icra ettiği Zeytin Dalı Harekâtı verilebilir.

Türkiye Cumhuriyeti hudutlarında oluşan terör yapılanmaları ile mücadele ederken aynı zamanda ittifakın güney sınırının da güvenli olmasına katkı sunmuş olmasına rağmen (Anadolu Ajansı, 2018), 2016 yılında icra ettiği Fırat Kalkanı Harekâtı ile DAESH terör örgütüne karşı sahada askeri varlığını ortaya koyarak mücadele eden tek ittifak üyesi olmasına rağmen (TRT Haber, 2019) NATO'dan 2001'de Washington yönetimine gösterilen kolektif savunma anlayışı ve hassasiyeti görememiştir.

NATO Temmuz 2018 tarihinde gerçekleştirdiği Brüksel Zirvesi Deklarasyonu'nda da terörizmle mücadele vurgusu yapmıştır. Bu bağlamda, ittifak ülkeleri terörizmin yayılmasına sebebiyet veren koşulların incelenmesinin hayati olduğunu vurgulamış ve terörizme verilen iktisadi desteği kınamıştır. Terörün yayılmasını önleme amacıyla ittifak kendi tabiriyle 360 derecelik yaklaşım (*360-degree approach*) benimseyerek terörizmle mücadelesinde keşif sürecinden itibaren elde edilen bilgi ve verilerin doğru analizi, verilere dayalı eylem planlarıyla bu süreci yürütme kararlılığını vurgulamıştır. 360 derecelik yaklaşımının yekpare parçası olarak savunma ve caydırıcılık yeteneklerinin geliştirilmesiyle üç hayati görevi olan kolektif savunma, kriz yönetimi ve işbirliği temelinde birleşen güvenlik anlayışını teyit etmiştir. Bu zirvede farklı olarak ittifak, DAESH'e karşı kurulan Uluslararası Koalisyon'un bir parçası olduğunu belirtmiş, havadan havaya yakıt ikmali desteğini ve AWACS uçaklarının desteğini geliştireceğini bildirmiştir. NATO Kararlı Destek Misyonu'na mali ve eğitim desteğini 2024 kadar uzatacağını belirtmiştir. NATO bu dönemde Irak hükümetine kapasitesini geliştirme misyonu çerçevesinde terörizmle mücadele de destek amacıyla savaş dışı bir konsept benimsemiş ve askeri eğitim kurumlarındaki eğitimleri eğitme, tavsiye ve danışmanlık misyonu başlatacağını duyurmuştur (Brussels Summit Declaration, 2018).

2019 yılı gerçekleştirilen 3-4 Aralık Londra Zirvesi'nin ittifak için önemli anlamı vardır. NATO 2019 yılı itibariyle 70. Yaşını kutlarken zirve yerini ise ilk evi olarak adlandırdığı Londra'yı seçmiştir. Zirve deklarasyonunda terörizmin her türüsünün kendisi için kalıcı tehdit olduğunu vurgulamıştır. Diğer taraftan ittifak siber ve hibrit tehditler ile karşı karşıya olduğunu ifade ederken 360 derecelik güvenlik anlayışı doğrultusunda askeri yeteneklerini ve stratejilerini uyarladığını belirtmiştir. Tüm bunlara ek olarak Afganistan'ın istikrar ve güvenliğine yönelik bağlılığını ifade ederken BM ile işbirliğini arttırdığını ifade etmiştir (London

Declaration, 2019).2020 yılının Mayıs ayında Terörizmle Mücadele Referans Müfredatı'nı yayımlayan ittifak 12 Haziran 2020 tarihinde müfredatta öngördüğü strateji ve uygulamaları başlatmıştır. Müfredat ana hatları itibari ile geçmişte yaşadığı tecrübelerden ders alarak ve birçok devletten uzmanın katılımıyla ortaya çıkarılmıştır. Bu bağlamda, müfredat müttefik ve ilgili devletlerin aktif bir şekilde terörizmle mücadele etmesi için terörizmin motivasyonlarını ve yöntemlerini anlama, bu minvalde terörizmle mücadele de yetenek ve kapasitelerini geliştirme, terör eylemlerini önleme ve engelleme kapasitelerini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Aynı zamanda, ortak savunmayı amaçlayan eğitim kurumları ve mevcut NATO kursları için kılavuz olacağı belirtilmiştir (NATO launches Counter-Terrorism Reference Curriculum, 2020).

Müfredatın amacı kısmında terörizm, aşırılık ve radikalleşmenin tüm devletleri etkilediği ve bu tehditlerin herhangi bir ırka, dine ve inanca bağlı olmadığı vurgulanırken terörizm kolektif bir çözüm gerektiren uluslararası bir tehdit olarak tanımlanmıştır. Diğer taraftan terörizmle mücadelede terörizm ve teröristler arasındaki duruma dikkat çekerek teröristlerin özelliklerinin mevcut duruma göre değişkenlik gösterirken terörizmin özelliklerinin örneğin ideoloji vb. değişmeden kaldığını belirtmektedir. Müfredat dört ana tema üzerine kurulmuştur: 1) Terörizme Giriş, 2) İdeolojileri, Motivasyonları ve Yöntemleri Anlamak, 3) Modern Zorluklar ve Gelişen Tehditler, 4) Terörizmle Mücadele: Strateji, Operasyonlar ve Kapasite Geliştirme bölümlerinden oluşmaktadır (Counter-Terrorism Reference Curriculum, 2020, ss. 5-8).

Terörizmle Mücadele: Strateji, Operasyonlar ve Kapasite Geliştirme bölümü ise 4 ana bölüme ayrılmıştır. İlk olarak, Uluslararası ve Bölgesel Terörizmle Mücadele Stratejileri bölümünde, terörizmle mücadele yöntemleri olarak caydırma ve cezalandırmanın sorumluluğunun egemen devletlerde olduğu vurgulanırken NATO, BM, AGİT, AB, Afrika Birliği vb. bölgesel ve uluslararası kuruluşların tamamlayıcı rolü olduğu belirtilmiştir. Bu organizasyonların uluslararası barış ve güvenliği desteklediği, bölgesel ve uluslararası bir mücadele için diplomatik kanalların açılmasına yardımcı oldukları belirtilmiştir (Counter-Terrorism Reference Curriculum, 2020, s. 96).

Müfredatın terörizmle mücadele konusundaki Ulusal Stratejinin Bileşenleri adlı ikinci bölümü, kapsamlı bir mücadelenin gerçekleştirilmesi için yumuşak ve sert gücün araçlarının bir arada olması gerektiği belirtmiştir. Bu doğrultuda, ordusunu ve istihbarat kurumları sert gücü oluştururken, yumuşak gücünü devletin şiddet içeren aşırılık ile mücadele etmesi ve önlemesi (*Preventing and Countering Violent Extremism-P/CVE*) amacıyla radikalleşme ile mücadele etmek için bağlantıların kesilmesi, rehabilitasyon programlarının oluşturulması ve ilgili kuruluşların

birbiriyle entegre olmasının önemi üzerinde durulmuştur (Counter-Terrorism Reference Curriculum, 2020, s. 98). Bu bölüm dâhilinde 5 alt başlık incelenmiştir. Bunlar, hukukun üstünlüğü, kolluk kuvvetleri, diplomasi, istihbarat ve ordu başlıklarında oluşmaktadır.

Bu bölümde ittifak, teröristlerin yargılanması sürecinin sağlıklı devam etmesi için iki yahut çok taraflı antlaşmalar çerçevesinde uluslararası hukuka uygunluğun önemine değinirken, kolluk kuvvetlerinin yerel polis gücü ile entegrasyonuna ve şiddet içeren aşırılığı önleme kapsamında radikalleşmeye eğilimi olan kişilerin erken tespitinin önemine değinmiştir. Etkin bir mücadele amacıyla dışişleri bakanlıkları yahut üst düzey askerlerin katılımı ile iki veya çok taraflı anlaşmaların yapılmasının önemine vurgu yapmıştır. İstihbarat bölümünde terör örgütlerine iç ve dış desteğin engellenmesi, kullandığı taktiklerin/tekniklerin veya terör yapılanmalarının ağırlık merkezinin ne olduğunun belirlenmesinde çok mühim olduğunu beyan etmiştir. Terörizmle mücadelede ordunun, kinetik ve kinetik olmayan operasyonlarına devam etmesinin ve yeteneklerinin geliştirilmesinin önemli olduğuna değinilmiştir (Counter-Terrorism Reference Curriculum, 2020, ss. 99-105).

Müfredatın, Terörle Mücadele Yetenekleri adlı üçüncü bölümünde ise terörist tehditleri önleme ve bu tehditlere karşı koyma konusundaki kapasitesini destekleyecek strateji ve politikaları önermektedir. Bu bağlamda sınır güvenliğini sağlamanın bir devlet için hayati olduğu vurgulanmıştır. Sınır güvenliğinin sağlanmasının temel yolu ise kolluk kuvvetleri ve askeri personelin olmasının yanı sıra bölgesel ve uluslararası ittifakların önemine vurgu yapmaktadır (Counter-Terrorism Reference Curriculum, 2020, s. 107). Bu bölüm 7 alt başlıktan oluşmaktadır. Bunlar, terör örgütlerinin güvenlik açıklarını kullanmak, stratejik iletişim, sınır güvenliği, kimlik istihbaratı, özel harekât kuvvetleri, güvenlik işbirliği-eğitim, tavsiye, yardım (*train, advise, assist*), rehine ve personel kurtarma başlıklarından oluşmaktadır.

Bu bölümde, terör örgütlerinin mali desteği, merkezileşme düzeyi ve liderler yapısının sağlıklı analiz edilip terör örgütünün açıklarının bulunmasını önemine dikkat çekilmiştir. Diğer taraftan, teröristlerin medya kanallarını kullanarak insanlar üzerinde korku ve panik hali oluşturduğunu bunun engellenmesi maksadı ile teröristlerin medya kanallarını kullanmasını engellenmeye yönelik teknolojik becerilerin geliştirilmesinin önemine değinmiştir. Hudutların güvenliğini sağlamak amacıyla sınırlarda kimlik kontrolü ile biyometrik metotların kullanımı geliştirerek hem teröristler hem de yabancı terörist savaşçılar ile etkin mücadele için zaruri olduğu belirtilmiş, teröristlerin elde edilen kimlik bilgilerinin bölgesel veya uluslararası kuruluşlar ile paylaşmanın önemine değinilmiştir. Özel harekât

kuvvetlerinin terörle mücadele kritik rol üstlendiğini üzerinde durulmuş, “Bul, Düzelt, Bitir, Kullan, Analiz Et ve Yen” (*Find, Fix, Finish, Exploit, Analyse and Defeat - F3EAD*) hedefleme becerileri sayesinde taktik operasyonları da icra ettiği ve devlet yetkililerine istihbarat sağladığı belirtilmiştir. Bu bağlamda, teröristlerin iktisadi, siyasi yahut propaganda amacıyla kaçırma eylemleri gerçekleştirebileceği belirtilmiş ve devlet mekanizmasının tavizsiz bir politika (*no-concessions policy*) sürdürmesinin önemine vurgu yapılmıştır (Counter-Terrorism Reference Curriculum, 2020, ss. 108-118).

Müfredatın, Terörizmle Mücadele Yeteneklerinin Oluşturulması adlı dördüncü bölümünde ise sürdürülebilir ve uzun vadeli bir terörizmle mücadelesi stratejisi oluşturma maksadı ile bütünlük oluşturma (*building integrity*) çalışmaları ile etkinliği ölçme ve kapasite geliştirme gibi kalkınma süreçleri oluşturmayı hedeflemektedir. Bu kapsamda masa üstü tatbikatları (*tabletop exercises TTXs*) ve alınan dersler (*lessons learned*) ile terörizmle mücadeledeki hazırlık, işbirliği ve kapasitesinin gelişimine katkı sağlamayı amaçlamaktadır (Counter-Terrorism Reference Curriculum, 2020, s. 119). Bu bölüm 5 alt başlıktan müteşekkildir. Bunlar, bütünlük oluşturma, kapasite geliştirme, etkililik ölçütleri, masaüstü tatbikatları ve alınan derslerden oluşmaktadır.

Bu bölümde, savunma ve güvenlik kurumlarında iyi yönetim anlayışının geliştirilmesi, NATO'nun bütünlük oluşturma politikası çerçevesinde sertifikalı kurumları ve konu uzmanlarından (*subject matter experts SMEs*) oluşan bir yapı aracılığı ile istişare yapmanın önemine dikkat çekilmiştir. Devletlerin veya kuruluşların terörizmle ilgili etkin mücadelesi için kapasitelerinin geliştirilmesi, güvenlik sektörleri reformları aracılığı ile diğer ortak devletinde güvenlik ve savunma yeteneklerinin geliştirilmesine destek olmasının önemine değinmiştir. Diğer taraftan, terörizmle mücadelede eğitimin öneminin üzerinde durulmuş, devlet veya kurumların teorik olarak herhangi bir terörist eylem senaryosuna cevap verme kabiliyetinin geliştirilmesi için sahte bir terörist saldırı oluşturulup bu durumlarda hangi tür eylem yahut prosedür uygulanacağını geliştirilmesine yönelik çalışmaların terörizmle mücadelede önemli olduğuna değinilmiştir. Bu durumlara ek olarak, geçmiş dönemde gerçekleştirilen operasyonlarda uygulanan yöntemlerin analiz edilmesi ve elde edilen tecrübelerin uygulanmasının operasyonel etkinliği geliştireceği üzerinde durmuştur (Counter-Terrorism Reference Curriculum, 2020, ss. 120-125).

SONUÇ

Soğuk Savaş'ın kazanan tarafı NATO, yetmiş iki yıldır uluslararası sistemin mevcut durumuna ve gerekliliklerine göre kapasitesini ve yetkinliğini geliştirme

yolunda kararlı adımlar atmıştır. İki kutuplu sistem sonrası küreselleşmenin etkisiyle yaşanan teknolojik atılımlar neticesinde risk ve tehditler asimetrik bir boyut kazanmış ve bu süreçten itibaren devletler öngörülemeyen tehlikelerle karşı karşıya kalmıştır. Terörizm olgusu vahşiliği ve yıkıcılığı ile din, ırk yahut tabiiyet ayırt etmeksizin tüm insanlığın müşterek sorunu olmakla birlikte terörizmin asimetrik doğası gereği etkin mücadele için kolektif bir anlayışa ihtiyaç vardır. Bu bağlamda, neo-realist perspektifin öngördüğü üzere uluslararası sistem için başat aktör olan devlet mekanizması her ne kadar bir ittifaka üye olmanın sonuçları olacağını kabul etse de güvenliğini sağlamanın bir yolu olarak savunma ve güvenlik alanlarındaki örgütlere dâhil olma yolunu seçmektedirler.

Çalışmada, ittifakın 2001 sonrası terörizmle mücadele operasyonları icra ederken bünyesinde oluşturduğu eylem planları ile askeri doktrinlerinin kapsamının neler olduğu sorusu sorulmuştur. Bu bağlamda, 11 Eylül saldırılarından sonra ittifakın terörizme bakış açısı değişmiştir. ABD Başkanı Bush'un kendi deyimiyle teröre karşı savaş söylemi sonucu ittifak var olduğu günden günümüze kadar ilk ve tek kez olmak suretiyle kolektif savunma maddesi işletilmiştir. Bu bağlamda, ittifak terörizmle mücadele amacıyla çeşitli eylem planları oluşturmak ve istihbarat kurumlarını revize etme sürecini başlatmıştır. İttifak, geçmişten günümüze kadar terörizmle mücadelesi sonucu elde ettiği tecrübelerle dayanarak 2020 yılında Terörizmle Mücadele Referans Müfredatı çalışmasında tedhiş tehlikesiyle mücadele etmek için kapsamlı bir yaklaşım ortaya koymuştur. Bu kapsamda, terör örgütlerinin motivasyonlarını engelleme/önleme, hudut güvenliğinin sağlanması, güvenlik sektörleri reformları vb. birçok konu hakkında bilgiler vermiştir.

Sonuç olarak, ittifak terörizmle mücadele için strateji ve kurumlarının geliştirilmesinde kararlı adımlar atma becerisine sahip olsa da bünyesindeki tüm ülkelerin güvenlik algılamaları birbirinden farklılık göstermekte ve tüm üye devletlere karşı aynı hassasiyeti gösterememektedir. Bu minvalde, Washington yönetimi için görüldüğü üzere 5. Madde devreye sokulmuştur ancak diğer tüm devletlerin güvenlik anlayışları ve müdahale etme politikaları birbirinden farklılık göstermektedir. Bu çerçevede, ittifak gelecekte tüm üye devletler arasında müşterek bir bakış açısı oluşturup askeri kapasitesini ve kurumlarının gelişimine hız kesmeden devam ettiği takdirde uluslararası güvenlik ve istikrar ortamına büyük katkılar sunacaktır.

KAYNAKÇA

- Anadolu Ajansı (2018). Zeytin Dalı Harekatı'yla ilgili 10 soruya 10 cevap, Erişim Tarihi: 2 Şubat 2021, <https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/zeytin-dali-harekatiyla-ilgili-10-soruya-10-cevap/1043485>
- Arı, T. (2013) Uluslararası İlişkiler Teorileri Çatışma, Hegemonya, İşbirliği, MKM Yayıncılık, 8.Baskı, Bursa
- Bird, J. (2015). NATO's Role in Counter-Terrorism. Perspectives On Terrorism, Vol 9, No 2. Erişim Tarihi: 15 Aralık 2020, <http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/419/html>
- Bracknell, B. (2016). NATO Approaches in Response to ISIL and International Terrorism. The International Lawyer. Vol. 49, No. 3
- Bush and Gorbachev Declare End of Cold War, Erişim Tarihi: 15 Kasım 2020, <https://www.history.com/topics/cold-war/bush-and-gorbachev-declare-end-of-cold-war-video>
- Centre of Excellence Defence Against Terrorism. HISTORY OF COE-DAT, Erişim Tarihi: 23 Aralık 2020, <https://www.tmmm.tsk.tr/history.html>
- Centre of Excellence Defence Against Terrorism. What is a COE. Erişim Tarihi: 23 Aralık 2020, <https://www.tmmm.tsk.tr/functions.html>
- Gofas, A. (2012). 'Old' vs. 'New' Terrorism: What's in a Name?, Uluslararası İlişkiler, Volume 8, No 32. 17-32.
- Gomes, A. De. T. ve Mikhael, M. M. (2018). Terror or Terrorism? Al-Qaeda and the Islamic State in Comparative Perspective, A Journal Of The Brazilian Political Science Association, 12 (1), 1-27.
- Harvard International Law Journal. Intelligence Fusion Centre (IFC) Opens in Britain, Erişim Tarihi:25 Aralık 2020, <https://harvardilj.org/2006/10/intelligence-fusion-centre-ifc-opens-in-britain/>
- Hellmann, G.ve Wolf. R. (1993). Neorealism, Neoliberal Institutionalism, And The Future Of NATO. SECURITY STUDIES, 3. No 1, Published by Frank Cass, London, 3- 43.
- Karaosmanoğlu, A. (2012, Aralık). NATO'nun Dönüşümü. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, (Ed.) Mustafa Aydın.
- Loringhoven, A.F.V (2017). Adapting NATO intelligence to support "One NATO", Erişim Tarihi:25 Aralık 2020, <https://www.nato.int/docu/review/articles/2017/09/08/adapting-nato-intelligence-in-support-of-one-nato/index.html>

- Loringhoven, A.F.V. (2019). A new era for NATO intelligence, Erişim Tarihi: 30 Ocak 2021, <https://www.nato.int/docu/review/articles/2019/10/29/a-new-era-for-nato-intelligence/index.html>
- Mekaj, G. (2020). Globalization and Rise of Terrorism, Path of Science. Vol. 6, No 9, 5001-5009.
- Molla, A. (2008). NATO Savunma Politikaları Çerçevesinde Türk-Amerikan İlişkilerinin Analizi. (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- NATO Communications and Information – NCI. Who we are, Erişim Tarihi: 20 Ocak 2021, <https://www.ncia.nato.int/about-us/who-we-are.html>
- NATO Communications and Information – NCI, Joint Intelligence, Surveillance and Reconnaissance, Erişim Tarihi: 20 Ocak 2021, <https://www.ncia.nato.int/what-we-do/joint-intelligence-surveillance-reconnaissance.html>
- NATO (2002). Statement by the Secretary General on the conclusion of Operation Eagle Assist, Erişim Tarihi: 15 Aralık 2020, <https://www.nato.int/docu/update/2002/04-april/e0430a.htm>
- NATO (2002). Prague Summit Declaration, Erişim Tarihi: 15 Aralık 2020, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_19552.htm
- NATO (2004). ISTANBUL SUMMIT READER’S GUIDE, Erişim Tarihi: 26 Aralık 2020, <https://www.nato.int/docu/rdr-gde-ist/rdr-gde-ist-e.pdf>
- NATO (2007). RIGA SUMMIT READER’S GUIDE, Erişim Tarihi: 2 Ocak 2021, <https://www.nato.int/docu/rdr-gde-riga/rdr-gde-riga-e.pdf>
- NATO (2008). Bucharest Summit Declaration, Erişim Tarihi: 4 Ocak 2021, https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_8443.htm
- NATO (2008). Combating Terrorism At Sea, Active Endeavour, Erişim Tarihi: 17 Aralık 2020, https://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_2006_09/201003D011B221E26B40D891C22D0CA8A7D9AC_active_endeavour2008-e.pdf
- NATO (2009). Strasbourg / Kehl Summit Declaration, Erişim Tarihi: 9 Ocak 2021, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_52837.htm?mode=pressrelease
- NATO (2010). Lisbon Summit Declaration, Erişim Tarihi: 12 Ocak 2021, https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_68828.htm#terrorism
- NATO (2011). First live NATO-Russia counter-terrorism exercise in the skies, Erişim Tarihi: 14 Ocak 2021, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_75376.htm?selectedLocale=en#:~:text=First%20live%20NATO%2DRussia%20counte%20terrorism%20exercise%20in%20the%20skies,-06%20Jun.&text=Polish

%2C%20Russian%20and%20Turkish%20fighter,between%206%20and%2010%20June.

NATO – RUSSIA COUNCIL (2012). NRC Exercise Tests Responses to Simulated Terrorist Attack, Erişim Tarihi: 14 Ocak 2021, <https://www.nato.int/nrc-website/en/articles/2012-04-12-nrc-counter-terrorism-exercise/index.html>

NATO (2012). Chicago Summit Declaration, Erişim Tarihi: 16 Ocak 2021 https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_87593.htm?selectedLocale=en

NATO (2014). Wales Summit Declaration, Erişim Tarihi: 23 Ocak 2021, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm

NATO (2014). NATO's Defence Against Terrorism Program, Emerging Security Challenges Division, Erişim Tarihi: 28 Aralık 2020,https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2014_10/20151029_141007-dat-prog.pdf

NATO (2015). ABOUT THE CIVILIAN INTELLIGENCE COMMITTEE (CIC), Erişim Tarihi: 20 Aralık 2020, <https://carleton.ca/mnato/wp-content/uploads/CIC-Briefing-Memo2016.pdf>

NATO (2016). Warsaw Summit Communiqué, Erişim Tarihi: 28 Ocak 2021, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm#terrorism

NORTH ATLANTIC MILITARY COMMITTEE. (2016). MC 0472/1, MC CONCEPT FOR COUNTER-TERRORISM, Erişim Tarihi: 10 Aralık 2020, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/topics_pdf/20160905_160905-mc-concept-ct.pdf

NATO (2018). Brussels Summit Declaration, Erişim Tarihi: 5 Şubat 2021, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156624.htm

NATO (2018). Defence Against Terrorism Programme of Work (DAT POW), A unique initiative by lead nations, Erişim Tarihi: 30 Aralık 2020, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50313.htm

NATO (2019). Countering terrorism, Milestones in NATO's work on counter-terrorism, Erişim Tarihi: 17 Aralık 2020, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_77646.htm

NATO (2019) London Declaration, Erişim Tarihi: 25.04.2021, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_171584.htm

NATO (2020). COUNTER-TERRORISM REFERENCE CURRICULUM, Erişim Tarihi: 12 Şubat 2021, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/6/pdf/200612-DEEP-CTRC.pdf

- NATO (2020). NATO launches Counter-Terrorism Reference Curriculum, Erişim Tarihi: 10 Şubat 2021, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_176304.htm
- NATO (2020). Operations and missions: past and present, Current Operations and Missions, Erişim Tarihi: 20 Aralık 2020, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52060.htm
- NATO (2020). Operations and missions: past and present, Terminated operations and missions, Erişim Tarihi: 15 Aralık 2020, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52060.htm
- NATO (2020). Operations and Missions: Past and Present, Terminated Operations and Missions, International Security Assistance Force (ISAF) in Afghanistan, Erişim Tarihi: 27 Aralık 2020, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52060.htm
- NATO (2021). NATO and Afghanistan, Erişim Tarihi: 26 Ocak 2021, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_8189.htm
- NATO (2021). Resolute Support Mission, Erişim Tarihi: 22 Şubat 2021, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2021/2/pdf/2021-02-RSM-Placemat.pdf
- Nevers, R.de. (2007). NATO's International Security Role in the Terrorist Era. *International Security*.
- Sens, A.G. (2006). Riga ve Sonrası: NATO'nun Siyasi Dönüşümü. *NATO Dergisi*, Erişim Tarihi: 19 Kasım 2020, <https://www.nato.int/docu/review/2006/issue4/turkish/analysis3.html>
- Shea, J. (2002). NATO and Terrorism. *The RUSI Journal*
- Şahin, G. (2015). Soğuk Savaş Sonrası Değişen Güvenlik Anlayışı Bağlamında NATO. (Doktora Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne
- TRT Haber (2019). MSB: TSK sahada DEAŞ ile mücadele eden tek NATO ülkesi ordusu, Erişim Tarihi: 2 Şubat 2021, <https://www.trthaber.com/haber/gundem/msb-tsk-sahada-deas-ile-mucadele-eden-tek-nato-ulkesi-ordusu-434685.html>
- Varlık, A.B. (2020). NATO's Military Structure: Change and Continuity. *Akademik Bakış*, Cilt:13, Sayı: 26: Yaz, 113-134
- Yiğittepe, L. (2017). NATO Güvenlik Politikaları ve Terörle Mücadele Stratejileri. Cinius Yayınları. İstanbul.
- Quanten, K. (2019). What NATO's counter-terrorism strategy?. *NATO Defence College, Research Division*, No:12, 1-4, <https://www.ndc.nato.int/news/news.php?icode=1323>